

Lebo nie poslucháči zákona sú spravodliví u Boha,

ale činitelia zákona budú ospravedlnení

Rímskym 2:13

...hromadíš sebe hnev na deň hnevu a zjavenia spravodlivého súdenia Boha,

ktorý odplatí jednému každému podľa jeho skutkov

Rímskym 2:6

Druhá kapitola Listu Rímskym môže spôsobovať ťažkosti kvôli štýlu, akým je napísaná. Môže evokovať, že spasenie je na základe skutkov, a nie na základe ospravedlnenia zo samotnej viery. Je to tak kvôli vyjadreniam ako: „Boh odplatí jednému každému podľa jeho skutkov“ (Rímskym 2:6); „tých, ktorí v trpezlivosti dobrého skutku hľadajú slávu a česť a neporušiteľnosť Boh odplatí večným životom“ (2:7); Boh dá „slávu i česť i pokoj (rozumej spásu) každému, kto robí dobré, Židovi predne, i Grékovi“ (2:10); „činitelia zákona budú ospravedlnení“ (2:13).

Účelom tejto pasáže novozákonného Písma (Rímskym kapitola 2) je ukázať, že napriek tomu, že medzi Židmi a pohanmi existuje zásadný rozdiel – Židia dostali zákon (Mojžišov zákon ako zmluvu skutkov) a sú pod zákonom, zatiaľ čo pohania zákon nedostali a sú bez zákona – tak v konečnej miere rozdiel medzi Židmi a pohanmi nie je. Nie je preto, lebo rovnako odsúdený bude ako Žid, ktorý hreší, tak aj pohan, ktorý hreší. Rozdiel je len v spôsobe, akým každý z nich má poznanie Božieho zákona. A rozdiel medzi Židom a pohanom nakoniec nie je ani v tom, ako budú spasení.

Náročnosť tejto pasáže Písma (Rímskym kapitola 2) spočíva v tom, že v nej apoštol nehovorí o spasení na základe ospravedlnenia zo samotnej viery, ale ukazuje na vzťah medzi spasením a naplňaním toho, čo Boží zákon v konečnej miere od človeka požaduje. V kontexte tejto pasáže je to vyjadrené slovami „konanie dobra“ a „dobrý skutok“. Inak povedané, v tejto pasáži apoštol hovorí o spáse a odsúdení vo svetle poslušnosti Božiemu zákonu. Sledujme, ako je vystavaná jeho argumentácia.

Najprv sa apoštol venuje odsúdeniu tých, ktorí hrešia. To, že hrešia, odkryva Boží zákon.

Cieľom tejto pasáže je zotrieť rozdiel medzi hrešiacim Židom a hrešiacim pohanom a ukázať, že ako jeden, tak i druhý budú spravodlivo odsúdení. V prípade Žida je to pochopiteľné, pretože Žid bol daný pod zákon (Mojžišov zákon), a každé prekročenie zákona (nedodržanie hoci len jedného prikázania) je hriechom, ktorý Boh spravodlivo trestá. Vynára sa však otázka, voči čomu hreší pohan, keď nie je pod zákonom, čiže keď nedostal prikázania. Odpoveď je nasledovná: pohan dostal „dielo zákona zapísané na svoje srdce“ (Rímskym 2:15). To znamená, že pohan prirodzene, intuitívne – vo svojom svedomí – vie, čo je v zmysle požiadaviek Božieho zákona dobré a čo je zlé. V tomto zmysle hovoríme o požiadavkách Božieho zákona, ktoré sa dajú suma sumárov zhrnúť do dvoch najväčších prikázaní: milovať Boha celým srdcom a svojho blížneho ako seba samého. Pohanovi to Boh vštepil do jeho svedomia. Preto je pohan „sám sebe zákonom“ (2:15). V tomto zmysle je pohan rovnako pod Božím zákonom ako je aj Žid pod Božím zákonom. Žid dostal Boží zákon vo forme Mojžišovho zákona zapísaného na kamenných doskách (ako literu, ako sadu prikázaní), zatiaľ čo pohan dostal zákon vštepený do svojho svedomia. Preto aj pohan vie vo svojom srdci, vo svojom svedomí, čo je v zmysle požiadaviek zákona dobré a čo zlé. A vie aj to, či tieto požiadavky napĺňa alebo prestupuje rovnako tak, ako Žid vie, či napĺňa alebo prestupuje prikázania Mojžišovho zákona (napísanú literu). To, že pohan vie, či požiadavky zákona buď napĺňa alebo prestupuje, je vyjadrené vo verši 15 slovami, že jeho myšlienky a jeho svedomie sa navzájom obviňujú alebo vyhovárajú.

Zhrňme si, čo sme doteraz povedali. V konečnej miere niet rozdielu medzi Židom a pohanom, pretože nakoniec ako jeden, tak i druhý bude pomeraný Božím zákonom. Rozdiel medzi nimi je len v tom, akým spôsobom sú Židia a akým pohaniam konfrontovaní s požiadavkami zákona. Žid dostal zákon ako literu, zatiaľ čo pohan dostal zákon do svojho svedomia a vo svojej prirodzenosti vie, čo zákon požaduje. Preto ako Žid, tak i pohan, keď sú zákonu neposlušní, budú rovnako spravodlivo odsúdení. To je vyjadrené slovami: „súd Boží je podľa pravdy na tých, ktorí robia také veci“ (2:2). „Robia také veci“ (2:2) a „páchajú také veci“ (2:3) znamená neposlúchajú a nenapĺňajú požiadavky zákona. Tí, ktorí zákon neposlúchajú, sú označení ako tvrdošíjni a nekajúcného srdca (2:15). Títo na finálnom súde dostanú rovnaké odsúdenie – večné zatratenie.

Tento spravodlivý súd je rovnaký pre Žida i pohana. Žid bude odsúdený zákonom (literou,

Mojžišovým zákonom), pohan zahynie bez zákona (bez litery): „Lebo všetci, ktorí hrešili bez zákona, bez zákona i zahynú. A všetci, ktorí hrešili pod zákonom, budú zákonom odsúdení“. Pohana odsúdi zákon, ktorého požiadavky („dielo zákona“) mu boli vštepené do srdca a do svedomia. Pritom musíme dôsledne rozlišovať „dielo zákona“ napísané v srdci a vo svedomí (Rímskym 2:15) od samotného „zákona“ napísaného v mysli a v srdci (Židom 8:10 a 10:16). Dielo zákona (Rímskym 2:15) znamená vedieť čo je dobré a čo je zlé, a to vie každý človek. Zákon zapísaný v mysli a v srdci (Židom 8:10 a 10:16) má len ten, kto patrí k novozmluvnému ľudu – teda nie každý človek!

Súd Boží teda bude podľa pravdy (2:2). Boh bude súdiť ľudí (Židov i pohanov) podľa ich skutkov (2:6), teda podľa toho, ako sa zachovali voči požiadavkám Božieho zákona. Boží súd je podľa pravdy preto, lebo Boh nehľadá na osobu (2:11), nerobí rozdiel medzi Židom a pohanom, oboch súdi podľa ich skutkov (2:6). Súd podľa skutkov (2:6) je nasledovný:

1. Boh tých, ktorí v trpezlivosti dobrého skutku hľadajú slávu a česť a neporušiteľnosť odplatí večným životom (2:7). To, že takto opísaná poslušnosť požiadavkám zákona nie sú „skutky zákona“ predstavujúce základ pre spasenie, či predstavujúce základ pre ospravedlnenie, vyložíme nižšie.

2. Boh tých, ktorí sú svárliví a ktorí neposlúchajú pravdu, ale poslúchajú nepravosť, odplatí prchivosťou a hnevom. Z kontextu tejto pasáže je zrejmé, že toto odsúdenie je večné zatratenie.

Všimnime si však, že tí, ktorí patria do prvej skupiny, sú opísaní ako tí, ktorí „robia dobré“ (2:10), a tí, ktorí sa nachádzajú v druhej skupine ako tí, ktorí „robia zlé“ (2:9). A o oboch skupinách platí, že nie je rozdiel medzi Židom a Grékom (pohanom): „Žid predne, i Grék“ (2:9-10). Teda hlavné posolstvo druhej kapitoly Rímskym je, že podľa Božej pravdy (2:2) a vo svetle evanjelia (2:16) Boh nekoná s ľuďmi podľa toho, či sú Židmi alebo pohanmi, ale podľa toho, či robia dobré alebo zlé vo svetle požiadaviek Božieho spravodlivého, svätého a dobrého zákona.

Pozrime sa teraz na spasenie Židov i pohanov, ktorí sa nachádzajú v prvej skupine. Z pohľadu záchrany a večného života nakoniec tiež nebude rozdiel medzi Židom a pohanom. Ľudia v tejto prvej skupine sú opísaní ako tí, „ktorí v trpezlivosti dobrého skutku hľadajú slávu a česť a neporušiteľnosť“ (2:7) a ako tí, ktorí „robia dobré“ (2:10). Tieto „dobré skutky“ však nepredstavujú zásluhy, na základe ktorých by boli ľudia spasení, nepredstavujú „skutky zákona“ ako základ pre ospravedlnenie. Toto tvrdenie je dostatočne jasné z učenia apoštola Pavla o základe, na ktorom sme spasení, o prostriedku, skrze ktorý získavame ospravedlnenie ako pripočítanú Kristovu spravodlivosť. Stačí spomenúť dva verše spomedzi mnohých: „pretože zo skutkov zákona nebude ospravedlnené pred ním niktoré telo, lebo skrze zákon poznanie hriechu“ (Rímskym 3:20 pozri aj Rímskym 9:32; Galatským 2:16, 3:10), „Ale tomu, kto nerobí skutkov, ale verí na toho, ktorý ospravedľuje bezbožného, počíta sa jeho viera za spravodlivosť“ (Rímskym 4:5). Tieto „dobré skutky“ predstavujú „chodenie v novote života“ (Rímskym 6:4), „chodenie podľa Ducha“ (Rímskym 8:1, 8:4), predstavujú poslušnosť viery, „ovocie Ducha“ (Galatským 5:22), pretože: „Lebo ovocie Ducha záleží v každej добрôte, spravodlivosti a pravde“ (Efezským 5:9). Ten, kto chodí podľa Ducha, dokazuje, že právo zákona je v ňom naplnené: „aby bolo naplnené právo zákona v nás, ktorí nechodíme podľa tela, ale podľa Ducha“ (Rímskym 8:4). Podľa Ducha chodí len ten, kto má Ducha Kristovho (Rímskym 8:9), teda znovuzrodený, Božie dieťa. „Dobré skutky“ tých, ktorí sú v prvej skupine, sú teda skutky, ktoré potvrdzujú (dokazujú) spasenie týchto ľudí, pričom spasení sú na základe ospravedlnenia zo samotnej viery. Preukazujú a zviditeľňujú spasenie a ospravedlnenie týchto ľudí v takom zmysle, ako o tom hovorí aj apoštol Jakub, keď hovorí o „ospravedlnení zo skutkov“ (pozri článok Solas 35, leto 2017 „Vzťah viery a skutkov pri ospravedlnení“, str. 14-27). Toto tvrdenie, že „dobré skutky“ v prvej skupine predstavujú ovocie spasenia, dokazuje aj zvyšok druhej kapitoly listu Rímskym (verše 25-29).

V prvej skupine sú ľudia, ktorí majú „obriezku srdca v Duchu“ (2:29), bez ohľadu na to, či sú Židmi s obriezku tela (vo verši 27 sú nazvaní „litera a obriezka“) alebo pohanmi (vo verši 27 sú nazvaní „neobriezka od prirodzenia“). Obriezka tela nič neosoží, pokiaľ človek nemá obrezané srdce. Keď Žid, ktorý je obrezaný na tele, nenaplní zákon (literu, Mojžišov zákon), tak jeho obriezka sa stala neobriezku (2:25). Keď pohan, ktorý nie je na tele obrezaný, robí to, čo požaduje zákon, vtedy sa jeho neobriezka počíta za obriezku (2:26). Pravým skutočným Židom (dieťaťom Abraháma, Božím dieťaťom) nie je obrezaný etnický Žid, ale ten, kto je z viery, kto je podľa srdca Židom (2:28-29). Byť podľa srdca Židom znamená mať obrezané srdce. Pravou skutočnou obriezku nie je obriezka tela, ale obriezka srdca (2:28-29) a podľa Židom 8:10 a 10:16 to znamená patriť k novozmluvnému ľudu.

Verš Rímskym 2:29 predstavuje kľúč, ktorý odomyká dvere porozumenia celej tejto pasáže: „ale Židom je ten, kto je ním skryté, v srdci, a obriezku je obriezka srdca v duchu, nie v litere, – ktorého chvála nie je od ľudí, ale od Boha“. Obriezka srdca je obriezku, ktorá je v Duchu, nie v litere. Obriezka srdca je teda naplnením zaslúbenia novej zmluvy daného cez starozákonných prorokov: „Toto je zmluva, ktorú uzavriem s nimi po tých dňoch, hovorí Pán: Dám svoje zákony na ich srdcia a napíšem ich na ich mysle“ (Jeremiáš 31:31-33; Židom 10:16-17) a aj: „A dám vám nové srdce a nového ducha dám do vášho vnútra a odstránim to kamenné srdce z vášho tela a dám vám srdce z mäsa. A dám svojho Ducha do vášho vnútra a učiním to, aby ste chodili v mojich ustanoveniach a ostríhali moje súdy a činili ich“ (Ezechiel 36:26-27). Teda či pohan či Žid, ktorý „robí to, čo káže zákon“ (Rímskym 2:25) a „zachováva ustanovenia zákona“ (2:26), je ten, komu Boh vložil svoj zákon do srdca a napísal svoj zákon na jeho myseľ tým, že dal svojho Ducha do jeho vnútra (Ezechiel 36:27).

Verš Rímskym 2:29 dáva do kontrastu na jednej strane „obriezku srdca v Duchu“, z ktorej pramení poslušnosť viery veriaceho novej zmluvy, ktorá je v kontexte tejto pasáže nazvaná „konanie toho, čo káže zákon“, „zachovávanie ustanovení zákona“, „činenie dobra“ a „hľadanie neporušiteľnosti v trpezlivosti dobrého skutku“ – a na druhej strane „obriezku v litere“, obriezku tela pod mojžišovskou zmluvou. Tento kontrast je ostrý a absolútny, pretože litera (Mojžišov zákon) zabíja, zatiaľ čo Duch oživuje (2. Korinským 3:6).

Verš Rímskym 2:29 ponúka aj ďalší kľúč, ktorý je dôkazom, že náš výklad je správny. Keď hovorí o človeku s obrezaným srdcom (o znovuzrozenom, spasenom), pričom ho nazýva „Židom, ktorý je Židom v srdci, skryte“, tak o ňom hovorí, že „jeho chvála nie je od ľudí, ale od Boha“. Toto je však typická Pavlova rétorika zo 4. kapitoly listu Rímskym, ktorá definuje ospravedlnenie z viery samotnej bez skutkov zákona.

Keď druhá kapitola listu Rímskym hovorí o spasených ľuďoch, ktorí konajú dobré skutky, ktorí robia to, čo káže zákon, tak slovo „zákon“ neznamená mojžišovskú zmluvu skutkov, ale nabera nový význam. Znamená požiadavky Božieho zákona zapísané cez obriezku srdca do vnútorností znovuzrodeného človeka. Predstavuje tu to, čo Boh od človeka v konečnej miere požaduje – poslušnosť, vernosť, lojalnosť, lásku. To však je možné len skrze nové narodenie a obriezku srdca, teda cez zapísanie zákona na srdce znovuzrodeného človeka.

Slovo „zákon“ v tomto zmysle znamená Kristov zákon novej zmluvy. Kristov zákon (1. Korinským 9:21) je najvyšší zákon, kráľovský zákon (Jakub 2:8), zákon lásky (Rímskym 13:10), a zhrnutý je v dvoch najvyšších prikázaniach: milovať Boha z celej sily a celým srdcom, dušou i myslou po všetky dni života a blížneho ako samého seba. To je definitívna (konečná) požiadavka Božieho zákona. Nakoniec, rovnako tak je vyjadrená i v Mojžišovom zákone, v ktorom je celý Boží zákon zhrnutý v desiatich prikázaniach. Desatoro sa zase dá zhrnúť dvomi najvyššími prikázaniami, pretože prvé najvyššie prikázanie o milovaní Boha (o vzťahu človeka k Bohu) je sumárom prvých štyroch prikázaní, a druhé najvyššie prikázanie o milovaní blížneho (o medziľudskej spravodlivosti) je sumárom zvyšných šiestich prikázaní. To je dôvod, pre ktorý apoštol Pavol používa slovo „zákon“ v druhej kapitole Rímskym oboma spôsobmi: zákon ako mojžišovskú zmluvu (literu), ktorá odsudzuje, a zákon ako Kristov najvyšší zákon lásky zapísaný do vnútorností znovuzrodeného človeka. Toto zapísanie zákona na srdce je

neoddeliteľné od ospravedlnenia z viery a od spasenia. Len ten, kto je pod novou zmluvou, má odpustené hriechy, je počítaný za spravodlivého a Boh mu vymenil kamenné srdce za mäsité. Len človek, ktorý má obriezku srdca, dokáže uspokojiť Božiu svätú požiadavku poslušnosti a konania dobrých skutkov, pretože je v Kristovi.

Zvláštnu pozornosť si vyžaduje verš Rímskym 2:13: „... činitelia zákona budú ospravedlnení“. Otázkou je, či tu apoštol Pavol hovorí o „ospravedlnení zo skutkov v jakubovskom zmysle“. Inak povedané, či tento verš hovorí o naplnení písma o ospravedlnení z viery samotnej (Jakub 2:23), o preukázaní, dokázaní, zviditeľnení a potvrdení ospravedlnenia z viery (pozri článok „Vzťah viery a skutkov pri ospravedlnení“, Solas číslo 35, leto 2017, str. 14-27). Inými slovami, či „činitelia zákona“ v tomto verši sú tí, ktorí majú Boží zákon vložený do svojich vnútorností cez obriezku srdca, a či „činenie zákona“ v tomto verši znamená poslušnosť viery (chodenie v novote života). Prikláňam sa k presvedčeniu, že nie. Apoštol Pavol nepoužíva slovo „ospravedlnenie“ v takom zmysle, ako apoštol Jakub. Pavol používa slovo ospravedlnenie systematicky (konzistentne) v prepojení na Boží výnos o spravodlivosti človeka v prepojení na jeho konečný údel: večný život alebo večné zatratenie. Pavol vždy hovorí buď o ospravedlnení zo samotnej viery ako o pripočítaní Kristovej spravodlivosti veriacemu v evanjelium, alebo hovorí o ospravedlnení zo skutkov zákona ako o hypotetickej ceste dosiahnutia spravodlivosti a získania spásy ako mzdy (nie ako daru z milosti). O tejto hypotetickej ceste, ktorá je hypotetická preto, lebo ňou žiaden človek neprešiel a ani nemôže prejsť (preto, lebo je v tele, telesný, predaný pod hriech), hovorí Pavol takto: „Lebo Mojžiš píše o spravodlivosti zo zákona, že človek, ktorý by to učinil, bude tým žiť“ (Rímskym 10:5), „... Lebo keby bol býval daný zákon, ktorý by bol mohol oživiť, vtedy by skutočne bola spravodlivosť bývala zo zákona (Galatským 3:21).

Prikláňam sa teda k názoru, že vo verši Rímskym 2:13: „... činitelia zákona budú ospravedlnení“ hovorí apoštol Pavol o hypotetickej ceste spásy. Ukazuje to kontext veršov 13-15. To, čo týmto veršom chce ukázať je, že len samotná známosť Božieho zákona („poslucháči zákona“) – u Židov cez Mojžišov zákon a u pohanov cez zapísanie diela zákona na ich srdcia a svedomie – je dostatočná iba na odsúdenie, ale nie na spásu. Na spásu je potrebné „činenie zákona“, čo je vo verši 13 opísané ako nedosiahnuteľná hypotetická cesta spasenia (pozri aj článok „Pestún vedúci ku Kristovi“ v tomto čísle na str. 15), ale vo veršoch 25-29 je

opísané ako konanie tých, ktorí majú zákon Bohom napísaný vo vnútornostiach (majú obriezku srdca). Na toto druhé Pavol používa výrazové prostriedky, ako „plnenie zákona“, „robenie toho, čo zákon káže“, „zachovávanie ustanovení zákona“. Podobne Pavol aj veľmi starostlivo a precízne rozlíši výrazovo „zapísanie zákona na srdce“ (obriezka srdca) a „zapísanie diela zákona na srdce“ (známosť požiadaviek zákona daná vo forme svedomia pohanov).

Môžeme byť zaskočení tým, že Pavol vkladá tak náročnú doktrínálnu pasáž v takto stručnej a zhustenej, temer až nečitateľnej či neuchopiteľnej podobe hneď v úvode svojho listu Rímskym, v ktorom neskôr kapitolu po kapitole systematicky, starostlivo a podrobne vysvetľuje stav človeka, odsúdenie, potrebu spásy, cestu spásy, ospravedlnenie zo samotnej viery, darovanie Ducha, vnútornú premenu človeka, nové narodenie, povahu nového života, chodenie podľa Ducha a jeho ovocie, oslobodenie a vykúpenie z hriechu, vykúpenie spod zákona, patriť Kristovi, atď. Pre Pavla je to dosť typické. Tému, ktorú sa chystá neskôr podrobne systematicky vyložiť, najprv vopred „nadhodí“. Uvediem dva príklady. Ospravedlnenie z viery samotnej vyloží Pavol podrobne a systematicky v kapitolách 3 a 4. Avšak už v kapitole 1 vo verši 17 toto ospravedlnenie zo samotnej viery deklaruje, predloží. Podobne o darovaní Ducha a o vnútornej premene človeka Pavol systematicky vyučuje v kapitole 8 listu Rímskym, avšak túto tému, že „je nám daný Boží Duch“ oznámi a predloží už v kapitole 5 mimoriadne stručným spôsobom: „a taká nádej nezahanbuje, lebo láska Božia je vyliata v našich srdciach skrze Svätého Ducha, ktorý nám je daný“ (Rímskym 5:5).

Cieľom druhej kapitoly Rímskym je zmazať rozdiel medzi Židmi a pohanmi ako dvomi skupinami ľudí. Židia v dejinách Božieho konania s národmi dostali zvláštne postavenie u Boha, výsady a zákon, zatiaľ čo pohanov Boh nechal ísť po ich bezbožných cestách, i keď ich nenechal bez svedectva svojej dobroty, ktorá ich mala priviesť ku pokániu. Cieľom tejto kapitoly je nastoliť nový rozdiel, ktorý je podstatný: rozdiel medzi tými, ktorí činia dobro a poslúchajú pravdu, a tými, ktorí činia zlo a sú pravde neposlušní. A je tu dokonca, i keď náročným spôsobom, odkryté aj to, že to, čo Boží zákon požaduje, docielilo až evanjelium a viera. „Lebo to, čo bolo nemožné zákonu, nakoľko bol slabý skrze telo, to vykonal Boh posluš svojho Syna v podobnosti tela hriechu a príčinou hriechu a odsúdil hriech v tele“ (Rímskym 8:3). Výsledkom je, že o veriacich v evanjelium, o spasených platí, že „právo zákona je v nich naplnené“ (Rímskym 8:4): „aby bolo naplnené právo zákona v nás, ktorí nechodíme podľa tela, ale podľa Ducha“. V druhej kapitole

Rímskym to však dokážeme spoznať až vtedy, keď sa k tejto kapitole vrátíme s plným porozumením celého listu Rímskym.

Čo povedať záverom? Len človek s obrezaným srdcom (znovuzrodený človek), aj keď nie je obrezaný na tele, dokáže zachovávať ustanovenia zákona, pretože ich má zapísané na srdci. To ale sú spasení ľudia, ktorí nie sú pod Mojžišovým zákonom (pod zmluvou skutkov, pod literou), ale sú pod novou zmluvou, teda pod milosťou. Keď je človek len pod literou a má len obriezku tela, tak výsledkom je, že je priestupníkom zákona a čaká ho odsúdenie (Rímskym 2:27).

A naopak, pohan s obrezaným srdcom je v konečnej miere a s konečnou platnosťou Židom v pravom zmysle slova. Je Židom „skryté“, „v srdci“, čiže vnútorne a naozajstne, nie len navonok (Rímskym 2:28-29). Je tým, k čomu židovstvo malo viesť – byť Bohu zvláštnym vlastníctvom, kráľovstvom kňazov, Božím ľudom, o ktorom platí, že Boh im bude Bohom a oni mu budú ľudom. Preto tým pravým „Židovským národom“, skutočným Božím ľudom, nie je nakoniec jedno špeciálne vyvolené etnikum, ale Cirkev zo Židov i pohanov (Efezským 2:15), ktorých Boh skrze evanjelium stvoril v jedno, v jeden ľud. Tieto pravdy (Rímskym 2:28-29) apoštol Pavol potom naplno rozoberie až v kapitolách Rímskym 8 až 11.